

Μια ταινία γεννιέται!

(Αποσπάσματα από το Ημερολόγιο γυρισμάτων της ταινίας «Θεόφιλος – Κκάσιαλος: δυο λαϊκοί ζωγράφοι» - δημοσιεύτηκε στο περιοδικό *e-εκπομπή* της Εκπαιδευτικής Τηλεόρασης)

Ημέρα 1η – Κυριακή 23/9/2007

Ένα χυτήριο στα Βόρεια Προάστια της Αθήνας.

Ένας μαγικός χώρος με αγάλματα, εργαλεία, πάγκους, φωτιά και χαλκό.

Μια έμπνευση. Μια γωνιά του χώρου μεταμορφώνεται σε τσαγκαράδικο.

Ένας άντρας με φουστανέλα κι ένας με βράκα κάθονται αντικριστά κι απασχολούνται με σχετικές εργασίες, αγνοώντας ο ένας τον άλλον. Άλλωστε ο Θεόφιλος (ο φουστανελοφόρος λαϊκός ζωγράφος, 1868 – 1934) και ο Κκάσιαλος (ο Κύπριος ναΐφ ζωγράφος, που ντυνόταν με νησιώτικη βράκα, 1896 – 1974) δεν συναντήθηκαν ποτέ.

Όμως, παρά τις διαφορές τους, είχαν μιαν ανάλογη πορεία: κι οι δυο ξεκίνησαν από ένα τσαγκαράδικο (ο πρώτος ως μαθητευόμενος, ο δεύτερος ως επαγγελματίας), κι οι δυο μετεξελίχθηκαν σε λαϊκούς καλλιτέχνες εκφράζοντας τελικά τη λαϊκή ψυχή, τη λαϊκή ζωή και την ελληνική συνείδηση.

Στο «τσαγκαράδικο» στήθηκαν 3 βασικές σκηνές της ταινίας, που γύρισε η Εκπαιδευτική Τηλεόραση του ΥΠΕΠΘ σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου. Το γύρισμα κράτησε περίπου 11 ώρες. Πολλά τα πλάνα, πολλαπλές κι οι λήψεις.

Ο Θεόφιλος αποφασίζει να εγκαταλείψει το τσαγκαράδικο, μαζεύει τα πινέλα του και τις μπογιές του και φεύγει.

Ο Κκάσιαλος το χρησιμοποιεί και σαν εργαστήριο παραγωγής πήλινων αντικειμένων. Τον βλέπουμε να πλάθει τον πηλό και να βιώνει την ικανοποίηση από την άσκηση της τέχνης του.

12 άνθρωποι (2 σκηνοθέτες, 1 σκηνογράφος, 1 οπερατέρ, 1 σκριπτ, 3 άνθρωποι του γραφείου παραγωγής, 1 μακιγιέζ, 2 ηθοποιοί, 2 διευθύντριες από Ελλάδα και Κύπρο) δουλεύουν πυρετωδώς για το καλύτερο αποτέλεσμα, που πράγματι φθάνει τελικά.

Ημέρα 4^η – Τετάρτη 26/9/2007

Πήλιο - Άλλη Μεριά Βόλου (Φούρνος Βελέντζα)

Αρχίζει μια μέρα που προβλέπεται μακρά. Ξεκινάμε πρωί - πρωί από την πλατεία της Μακρινίτσας με εξωτερικά γυρίσματα. Αμέσως μετά το συνεργείο αναχωρεί για τις Μηλιές (στο σιδηροδρομικό σταθμό του χωριού τοποθετείται το σκηνικό της επιστροφής του Θεόφιλου από τον πόλεμο του 1897) και τη Βυζίτσα (όπου ο Θεόφιλος περιπλανιέται στα καλντερίμια της). Ακολουθεί το πιο δύσκολο μέρος της ημέρας: το γύρισμα στην Άλλη Μεριά Βόλου. Εκεί βρίσκεται ο Φούρνος του Βελέντζα, ένας παλιός φούρνος (ιδιωτική αποθήκη, μη επισκέψιμη, σήμερα), τον οποίον έχει ζωγραφίσει ο Θεόφιλος με 10 περίπου τοιχογραφίες (η μία εξωτερική) ακέραια διατηρημένες, που απεικονίζουν ηρωικές ή θρυλικές μορφές. Ο χώρος προσφέρεται για να στηθεί το σκηνικό εργασίας του ζωγράφου, ο οποίος άλλωστε ζωγράφιζε στα μαγαζιά (και στο συγκεκριμένο) για ένα πιάτο φαΐ και λίγον ύπνο. Συνδεθήκαμε με ρεύμα με δύο σπίτια και ξεκινήσαμε να στήνουμε τα φώτα και το σκηνικό. Ο σκηνογράφος μας έστησε εκ των ενόντων (από τα παλιά πράγματα που υπήρχαν στην αποθήκη) συναρπαστικές γωνιές.

Γυρίζουμε δυο βασικές σκηνές (με πολλά βέβαια πλάνα), μια ημερήσια και μια νυχτερινή. Στην πρώτη ο Θεόφιλος, αφού απιθώνει το ταγάρι του και τη μίζερη ζωή του, παρατηρεί στην ήδη ζωγραφισμένη τοιχογραφία μιαν ατέλεια, κι αμέσως

σκαρφαλώνει στη σκάλα για να τη διορθώσει. Στη δεύτερη σκηνή ο Θεόφιλος παίρνει την απόφαση να φύγει οριστικά από το Βόλο και το Πήλιο, όταν τα πειράγματα κάποιων παιδιών τον πληγώνουν ανεπανόρθωτα (μια πέτρα σπάει το τζάμι και κυλά στους πίνακές του στο πάτωμα).

Κόντευε 11 το βράδυ όταν τελειώσαμε. Όλα πήγαν πολύ καλά. Είμαστε κατάκοποι και ικανοποιημένοι.

Ημέρα 7^η – Δευτέρα 1/10/2007

Ρεπεράζ στη Μυτιλήνη

Το πλοίο φθάνει στο λιμάνι της Μυτιλήνης στις 7 το πρωί. Πηγαίνουμε στο ξενοδοχείο όχι για να εγκατασταθούμε, αλλά για να εναποθέσουμε τις βαλίτσες και να πάρουμε ένα (λιτό) πρωινό και αμέσως αναχωρούμε προς αναζήτηση του τόπου γυρίσματος (ρεπεράζ) της τελικής (και συμβολικής) σκηνής της ταινίας. Η σκηνή είναι ήδη σχηματισμένη στο μυαλό των σκηνοθετών (:ο Θεόφιλος κι ο Κκάσιαλος προχωρούν σε μια στενή διάδο, που οριοθετείται από δυο παλιούς τοίχους, για να βγουν στη συνέχεια σ' ένα άνοιγμα και ν' ατενίσουν το πέλαγος.) Έχουμε την αίσθηση ότι γνωρίζουμε το ιδανικό μέρος: ένα παλιό εργοστάσιο στο Πέραμα, στον κόλπο της Γέρας. Ξεκινάμε για να το δούμε από κοντά. Για κάθε ενδεχόμενο καθ' οδόν σταματάμε σε όλα τα παλιά κι εγκαταλελειμμένα ελαιοτριβεία και σαπωνοποιεία της περιοχής. Κάθε στάση συνοδεύεται από μεγάλες προσδοκίες κι αντίστοιχα μεγάλη απογοήτευση. Το εργοστάσιο που εναγωνίως περιμέναμε να δούμε στο Πέραμα και το οποίο συντηρούσε τις προσδοκίες μας δεν ήταν όπως νομίζαμε. Το τοπίο γύρω του είχε εκσυγχρονιστεί, ο δρόμος είχε ασφαλτοστρωθεί, όλα είχαν αλλάξει.

Συνεχίζουμε για το Πλωμάρι, όπου εντοπίζουμε κάποια ενδιαφέροντα χαλάσματα (για άλλη όμως σκηνή). Προχωρούμε προς την Αγιάσο. Κάνουμε μια στάση στο γραφικό Μεγαλοχώρι, όπου μας τραβά την προσοχή μια εκκλησιά (ίσως αυτή να δώσει μian άλλη εκδοχή για την τελική σκηνή). Περνώντας από την Αγιάσο για ένα σύντομο πλην όμως νοστιμότατο γεύμα, οδεύουμε προς το καφεενδάκι της Καρήνης, όπου επρόκειτο να γυρίσουμε μια σκηνή, καθώς ο Θεόφιλος είχε φιλοτεχνήσει σ' αυτό εξωτερικές τοιχογραφίες. Εκεί μας περίμενε μια νέα απογοήτευση: οι τοιχογραφίες ήταν σβησμένες και το μέρος πανηγυριώτικο.

Επιστρέψαμε στην πόλη γύρω στις 7 το βράδυ πλήρως εξαντλημένοι και απολύτως απογοητευμένοι για ό,τι έχει σχέση με την ταινία. Απέμεναν μόνον οι εικόνες της Μυτιλήνης να μας ξαστερώνουν την ψυχή.

Στο ξενοδοχείο, όμως, μας περιμένει και νέα αρνητική ανατροπή: λόγω ισχυρών βοριάδων το πλοίο που επρόκειτο να μεταφέρει στη Μυτιλήνη τον εικονολήπτη δεν θα αναχωρήσει από τον Πειραιά.

Ημέρα 8^η – Τρίτη 2/10/07

Μυτιλήνη

Τελικά κάθε εμπόδιο για καλό. Η καθυστέρηση του εικονολήπτη επιτρέπει να συνεχίσουμε το ρεπεράζ. Μια ξαφνική έμπνευση μας οδηγεί στο Κάστρο της πόλης, όπου συναντάμε το ιδανικό τοπίο για την τελική σκηνή. Το ότι χρειαζόμαστε άδεια για το γύρισμα από την Εφορεία Βυζαντινών Μνημείων το προσπερνάμε γρήγορα με αρκετά τηλεφωνήματα και κάμποση ρητορική.

Το απόγευμα επισκεπτόμαστε το σπίτι, όπου έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Θεόφιλος, μαζί με τον τωρινό ιδιοκτήτη του, που το αναπαλαιώσε πιστά και μας το προσέφερε για να γυρίσουμε μια ακόμα σκηνή.
Δεν είναι πια βιοριάς, είναι μια πνοή αισιοδοξίας....

Ημέρα 13^η – Τετάρτη 10/10/07

Κύπρος

Ξεκινάμε στις 7.30 το πρωί. Αφού κάνουμε τα πρώτα γυρίσματα στη Λευκωσία, αναχωρούμε για το (πρώην Τουρκοκυπριακό) εγκαταλελειμμένο (από το 1964) χωριό Άγιος Σωζόμενος, που από μόνο του αποτελεί ένα απίστευτο σκηνικό: χαλάσματα και γκρεμίδια μέσα σ' ένα τοπίο σχεδόν αφρικανικό. Γυρίζουμε σκηνές «πολέμου». Ο Κκάσιαλος θρηνεί στα ερείπια των σπιτιών του χωριού του μετά την εισβολή του '74. Σκεφτόμαστε την πολλαπλή ειρωνεία: αφενός το όνομα του χωριού, που δεν σώθηκε, αφετέρου την αντιστροφή του θρήνου και της καταστροφής. Πέρα από τ' άλλα αυτή η παραπλάνηση (;) είναι μια πλευρά του κινηματογράφου. Πολύ περισσότερο όταν τα υπόλοιπα πλάνα της ίδιας σκηνής είχαν γυριστεί σε κάποια ερείπια κάτω από το Κάστρο της Μυτιλήνης.

Η μέρα, ωστόσο, δεν τελειώνει εδώ. Ακολουθούν επισκέψεις σε ιδιωτικές κατοικίες, για την κινηματογράφιση πινάκων του Κκάσιαλου. Τέλος, φθάνουμε στο καλλιτεχνικό εργαστήριο του Κύπριου σκηνογράφου της ταινίας, όπου έχει στήσει αριστοτεχνικά μιαν ολόκληρη έκθεση με αναπαραγωγές πινάκων του Κκάσιαλου, ώστε να γυρίσουμε τη σκηνή της επίσκεψης του ζωγράφου στην πρώτη του έκθεση και να αποτυπώσουμε την ικανοποίηση και την καταξίωση, που ήρθαν ενόσω ζούσε. Μετά από 12 ώρες συνεχούς δουλειάς καταλήγουμε εξουθενωμένοι σ' ένα ταβερνάκι, όπου επιχειρούμε να αναπληρώσουμε την εργατική μας δύναμη.

Για την καταγραφή

Γιούλη Χρονοπούλου (οργάνωση παραγωγής, σκριπτ)